

הקדמה

כל אדם בעולם מחפש להיות שמח. השמחה היא רגש יסודי באדם, שנוגע לעצם החיים. אם נשים לב, נראה שהרבה מהרצונות ומהשאיפות של האדם נובעים מחיפוש השמחה.

גם בתורה מצינו שהשמחה היא דבר חיובי: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב" [דברים כח]. הרמב"ם, כשהתייחס לפסוק זה, כתב שהשמחה בעבודת ה' "עבודה גדולה היא" [סוכה ולולב פ"ח הלכה טו]. אף הנבואה אינה שורה "אלא מתוך שמחה" [שבת ל:].

אך המעניין בשמחה הוא שהמציאות כולה "נוגעת ולא נוגעת" בה. מצד אחד היא כל כך פשוטה, משום שכל אדם נולד עם שמחה ויודע מה היא, ומצד שני - מכיוון שהיא חלק משטף החיים, מעטים האנשים שעצרו להתבונן על מקומה הנכון של השמחה ועל מטרתה. לעתים גם נדמה שהשמחה מפריעה ל"רצינות" - הרי בניין העולם דורש מחויבויות, כמו ללכת לעבודה ולהקים משפחה. זה לא תמיד הכי "משמח" לקום מוקדם בבוקר...

בקטעים שנלמד בנושא מדברי הרב קוק, תיחשף בפנינו הסתכלות על עניין שנדמה לנו כמוכר - אך למעשה יש הרבה מה ללמוד בו: עניין השמחה. למה ברא ה' את השמחה? במה ראוי לשמוח? או שאולי בעצם נוטה השמחה להביא לליצנות והוללות, ולכן ראוי לשומר נפשו למעט בה?

הרב, כדרכו, פותח בפנינו אפיק והסתכלות על השמחה, ומראה איך אפשר להתחבר אליה בצורה מלאה וגבוהה, יחד עם שמירה על עצמתה ותמימות הילדות שבה. הוא מסביר איך דווקא מתוך השמחה אפשר להגיע למדרגה גבוהה יותר, אפילו בעניינים רציניים ורוחניים כמו תורה ומצוות.

ביאורים

שלמה המלך בספרו, ספר קהלת, היטיב לבחון ולבדוק מה עניינו של כל רגש. כשהגיע אל רגש השמחה, הייתה המסקנה: "ולשמחה מה זו עושה" [קהלת ב, ב]. הרב קוק מסביר ששאלה זו מנקרת ומעיבה על השמחה גם אצל כלל האנושות, משום שהיא חשה שיש בשמחה הטבעית תחושה של ריקנות מסוימת, תחושה שנובעת ממסקנת השכל, שאותה מתאר שלמה: מה התועלת בשמחה ובסיפוק ההנאות גרידא?

מאידך, השמחה היא אחד ממצביאיות הנפש היותר חזקות שברא ה' לאדם, וכבר בימיו הראשונים של האדם היא מופיעה בצורה גדולה ושלמה כל כך. מכך נראה שמתנת השמחה אינה בכדי, אלא היא תכונה מרכזית בחיי האדם.

אף שלמה המלך בסוף ספרו מגיע למסקנה הפוכה: "ושבחתי אני את השמחה" [ח, טו]. ואכן, חז"ל ביקשו לגנוז את ספר קהלת, מפני שדבריו סותרים זה את זה [שבת ל:]. הרעיון שעומד מאחורי הרצון לגנוז את הספר, הוא שאין תירוץ פשוט לסתירה הזו, כי שלמה המלך הרי מדבר על אותה שמחה, על אותו רגש, על אותו תהליך נפשי! ומשום כך לא עשו חז"ל חלוקה בין דרגות שונות של שמחה, אלא דיברו על מה מוסבת השמחה בכל אחד מהפסוקים: "כאן בשמחה של מצוה כאן בשמחה שאינה של מצוה". אם-כן, שומה עלינו להבין: מה הוא עומק ההבדל בין שמחה של מצוה לבין שמחה שאינה של מצוה?

הרב קוק מסביר שאכן השמחה היא חיונית ומרכזית לאדם - היא מטביעה ומחזקת באדם רגשות חיוביים וכוחות חיים, ולכן אל לו לזנוח את עצם רגש השמחה בתמימותו ושלמותו. אבל על השמחה הטבעית בלבד, שנובעת מדברים כמו הנאות של סיפוקי הגוף - יאמר השכל ששקר הוא לשמוח בשמחה זו, משום ששלמויות אלו זמניות וחולפות, ואינן מספקות את הנפש המרומת, ואם מרכז חיי של האדם נמצא ברצונות נמוכים אלו - יתמודד האדם בשמחתו רצוא ושוב עם תחושות ריקנות ותסכול. וכאן עולה השאלה וההתמודדות לאדם אשר בוחר להתעלות בחיי רוח: האם לזנוח את רגש השמחה ולמעט בו?

הרב קוק מבאר שלא כך, אלא אדרבה: יש לקחת את הרגש הגדול של השמחה, ובהגיע האדם לבגרות - לתת לו את הפירוש והמקום הנכון אל דברים שבאמת ראוי לשמוח בהם, כקניית האמת ושלמות המידות. ואז השמחה אף תרומם את האדם רוממות רוח גדולה יותר. על כך אמר שלמה: "ושבחתי אני את השמחה" - לא רק שהיא מותרת, אלא שכאשר שמחים בדברים רוחניים, היא מעלה את מעלת האדם. כי השמחה מטביעה באדם את השלמויות הרוחניות שבהן הוא עוסק - ולייעוד נעלה זה נועדה השמחה.

שמחה ועצבות

השמחה היא אחת מהנטיית הטבעיות לאדם, האדם הבריא בנפשו וגופו יהיה תמיד עלו ושמח, וזאת היא הצורה הטבעית של הנפש הבריאה. אמנם הציור הפנימי של השמחה הטבעית, כל זמן שהיא עומדת רק בשפלותה הטבעית היא בנויה על דברים כל כך דמיוניים, עד שבהגיע בהם יד השכל ילכו תמסו והיו כלא היו, והשמחה תהפך לתוגה. פי כל הציורים הנכנסים בנפש האדם בטבעו הפראי שאומר לו לבו לשמח בעבורם, אינם נדאי. כלל לשמח בהם.

השמחה הגסה של מלאות ספקו התשוקות המרגשות, לא ימלאו את נפש האדם באמת, ואחריתו תבא מפח נפש, כי סוף כל סוף הלא יעמוד האדם על השקר והתהוה שיש בהן. אמנם לא מפני זה נוכל להפך את המציאות לאין, ולהכחיש בטבעו השמחה שהיא מתנת אלהים לנפש האנושית, כי אם אנו צריכים לקחת את הנטייה הבריאה הזאת ולמלאותה בציורים האמתיים, ולהודיע לנפש את מטרת נטייתה זאת למען תחת היותה נשענת לפי הטבע הפראי על יסודות דמיונות שוא, תהיה מיסדת על אדני אמת ודברים הקיימים לעד. ותחת השמחה שאינה של מצוה, הטבעית בנפש האנושית שלא עלתה במעלות התורה והמוסר, לא יעביר האדם ממנה את הנטייה הזאת, רק את הצהלה והשמחה הילדותית יקח עמו בעצם תמותה, כי אם יבר לו את התעודה השכלית שלה, שהיא השמחה של מצוה, השמחה בהשגת האמת, בדת ד' ותורתו, בשמחת הנפש לעשות צדק ומישרים, ולמלא את כל החובות התוריות והשכליות המוטלות עליו במעשה ובשכל, בשמחה וטוב לב, שאז אחרית ותקוה גדולה נשקפת לשמחתו הטבעית, ורק אז בהיותה מתחברת אל התכונה השכלית תעמוד על עצם טבעה.

על כן אמר "ושבחתי אני את השמחה", כלומר השמחה הידועה והטבעית לאדם בעצם טבעו הילדותי, הנני משבח שהיא ראויה להשאר חיה וערה בטבעו של אדם ועמק נפשו, אחרי כל עליותיו בחכמה ובחסידיות, במוסר וצדק. אמנם לשמחה כזאת שמחה של מצוה, הנטייה הטבעית קשמתחברת אל הישר השכלי וההגיוני ראויה היא לשבח. אבל כשהטבע ישאר בשפלותו, ורק על פי רגשותיו העוורים ישם דרכו בחיים, הלא לא יקום לארץ ימים, כי החיים והשכל יטפחו על פניו ויאמרו לו "לשמחה מה זה עשה", החשבון שעליו נוסדה הצהלה הילדותית הלא הוא כלו שקר ותהוה, הדבר הנוצץ מרחוק ממראה עליוזת החיים החיצונית יאמת הברור האמתי את שקרו. אם כן "לשמחה מה זה עשה".

אלא על מה הנטייה העדינה והנחמדה הטבעית הזאת עומדת באדם, כי אם להעמידה על יסודה הנכון. על יסוד שמחה של מצוה שהיא ראויה להיות דבקה עם האדם תמיד כל ימי חייו, "ואני בד' אעלוזה אגילה באלהי ישעי". שמחת ההשגה השכלית, שמחת ההדרכה המוסרית בנטיית מודותיו הפנימיות לצד הטוב והחסד המתבאר בדרכה של תורה, שמחת המעשה בעשית כל המצוות השכליות והשמעיות שמכילות מטרות קדושות נצחיות ונשגבות, שהמה ראיות להטביע את החותם של השמחה הטבעית על החיים באמת, "ישמח לב מבקשי ד'".

(עין איה, שפת א, פרק ב, פסקה צח)

תמס - יימסו. **והיו כלא היו** - ייעלמו לגמרי. **נדאי** - ראוי. **מלאות ספק** - מילוי סיפוקים. **בטבע** - בנטייה הטבעית. **בציורים** - מחשבות, רגשות ודמיונות. **נטייה** - נטיית השמחה. **רק** - אלא. **בעצם תמותה** - כמו שהיא (בשלמותה). **יבר** - יבחר. **התעודה** - ייעוד, מטרה. **התוריות** - של התורה. **השכליות** - הרוחניות. **הנטייה** - נטיית השמחה. **השכליות** - מצוות שהשכל מחייבן. **והשמעיות** - שהשכל אינו מחייבן אלא השמיעה בקול ה' מחייבת לקיימן.

השמחה הטבעית

מילוי השמחה בציורים טבעיים

"ושבחתי אני את השמחה"

להעמיד השמחה על יסודה הנכון